

Investigating the impact of coastal tourism on the environmental sustainability of Bandar Abbas city

Somayeh Hajinejad¹, Azade Azimi², Maryam Golestani³

1. Assistant Professor, Faculty of Tourism, University of Tehran, Iran. hajinezhad.somay@ut.ac.ir

2. Assistant Professor, Faculty of Tourism, University of Tehran, Iran. Azimi87@ut.ac.ir

3. Ph.D. student of Business Administration, Department of Management, Faculty of Social Sciences and Economics, Al-Zahra University, Tehran, Iran. m.golestani@alzahra.ac.ir

Article Info

Article type:

Research Article

Article history:

Received September 18, 2024

Received in revised form

November 2, 2024

Accepted December 9, 2024

Available online December 21, 2024

Keywords:

Sustainable development,

Coastal tourism,

Environmental effects,

Bandar Abbas city,

Pollution.

ABSTRACT

Objective: Human interest in the seas and oceans has created a multi-million dollar industry in tourism; an industry called marine and coastal tourism. The tourism industry is known as a smoke-free activity and a model of sustainable development, but in coastal cities such as Bandar Abbas, the focus is more on mass tourism and its economic benefits. This causes negative environmental impacts to be less considered.

Method: The present study investigated the impacts of coastal tourism on the environment using a descriptive-analytical method. Information was collected through library studies, reliable internet sources such as Taylor & Francis, WILEY, Elsevier, and field surveys including questionnaires, interviews, and observations. A researcher-made questionnaire with validity confirmed by professors at the University of Tehran and a reliability of over 80 percent was used, and the data were analyzed with SPSS software.

Results: The results showed that the impact of coastal tourism on air pollution, noise, disease outbreaks, and coastal water pollution is low, but it has many negative effects on garbage accumulation, park destruction, increased traffic, and visual pollution.

Conclusions: Finally, solutions have been proposed to reduce these negative impacts and guide tourism towards sustainable development, including resource management, local community education, and the creation of sustainable infrastructure.

Cite this article: Hajinejad, S., Azimi, A., Golestani, M. (2024). Investigating the impact of coastal tourism on the environmental sustainability of Bandar Abbas city. *ECO HYDROLOGY*, 11 (4), 477-494. <https://doi.org/10.22059/ije.2024.383589.1843>

© Somayeh Hajinejad, Azade Azimi, Maryam Golestani.

Publisher: University of Tehran Press.

DOI: <https://doi.org/10.22059/ije.2024.383589.1843>

Introduction

Tourism has been classified as an industry without smoke and a form of sustainable development, but most activities in coastal cities and especially in Bandar Abbas, are addressing the mass tourism needs and economic benefits, while less attention is being paid to the negative environmental impacts of coastal tourism which require immediate care and attention. At the same time, coastal cities are considered to be among the most abundant and dynamic ecological resources and a platform for great economic and social activities in the world. Protecting the environment is a prerequisite for healthy economic development, and this interdependence and interrelationship between the economy and the environment is more pronounced in coastal cities that are more dependent on the natural ecosystem than other cities. In a coastal city, the natural environment directly and indirectly affects the city's economy and, accordingly, the quality of life in the city. Therefore, the economy and the environment of a coastal city must be developed in a coordinated manner and in parallel; to make effective use of potentials, minimize each other's negative effects and achieve sustainable urban development. That this important thing cannot be achieved unless it is parallel to the development of tourism, he put the topic of attention to environmental effects and attention to sustainable tourism at the top of the priorities. This study is descriptive-analytic in goal and an applied study in type.

Methodology

All research data have been acquired using library studies, online sources, field studies including questionnaires and surveys and researcher's observations. The main research tool was a questionnaire created by the researcher and evaluated by experts, including professors of the University of Tehran for validity and content. Cronbach's alpha was used to test the reliability of the scales of the questionnaire with results higher than 80% for all cases. Data were then processed by SPSS and a single sample t-test was used to evaluate the research hypotheses.

Results and discussion

The negative environmental impacts of tourism in Bandar Abbas are also a result of poor infrastructures, lack of systematic planning, inconsistency and lack of coordination between related organizations and cultural problems on the part of the tourists. In order to improve the quality of coastal tourism, it is necessary to invest and plan in the field of developing accommodations with suitable and attractive prices and quality for the use of the middle and lower classes of the society, with the aim of reducing the culture of camping and lodging in the city and parks. Basic planning is done. Success in implementing such programs can significantly reduce many pollutions, including the pollution and destruction of parks and green spaces and coastal areas, visual pollution and garbage accumulation. The maximum bearing capacity of the coastal areas should be determined, so that basic planning can be done to reduce damage to the environment. Finally, in order to achieve the sustainable development of coastal tourism, the activities and actions of tourists and the host community must be continuously monitored and evaluated.

Conclusion

The results indicated that coastal tourism has had very little effect on air pollution and the industries stationed in the West of Bandar Abbas, together with dust and traffic are more responsible for that. Water pollution is mainly the result of sewage water flowing to the sea, smuggling of fuel and construction activities, with tourist activities and their waste being a much smaller factor. Coastal tourism has also had very little impact on noise pollution and spread of contagious diseases, but its impact on traffic especially on roads leading to the beach, waste accumulation and visual pollution in parks and other recreational areas is significant. Finally, guidelines are recommendations to reduce the negative environmental impacts of tourism are offered. The goal is to lead coastal tourism in Bandar Abbas in the direction of sustainable development so the resulting benefits would help development the city as a whole. These guidelines and recommendations include cultural and tourism education, setting legal penalties for violators, creating tourism attraction in other parts of the city, accommodating tourists in areas away from the coastal line, stabilizing management, organizing the vendors, engaging local people in the development and protection of the urban environment, creating an integrated urban sewage network, investing on plans to build resorts for middle and lower classes and determining the maximum

holding capacity for coastal areas., to achieve sustainable development of coastal tourism, activities and initiatives of the tourists and the host community should be continually monitored and evaluated.

Funding

There is no funding support.

Authors' Contribution

Authors contributed equally to the conceptualization and writing of the article. All of the authors approved the content of the manuscript and agreed on all aspects of the work declaration of competing interest none.

Conflict of Interest

Authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments

We are grateful to all the scientific consultants of this paper.

بررسی تأثیر گردشگری ساحلی بر پایداری زیست‌محیطی شهر بندرعباس

سمیه حاجی‌نژاد^{۱*}، آزاده عظیمی^۲، مریم گلستانی^۳

۱. استادیار دانشکده گردشگری، دانشگاه تهران، ایران. hajinezhad.somay@ut.ac.ir

۲. استادیار دانشکده گردشگری، دانشگاه تهران، ایران. Azimi87@ut.ac.ir

۳. دانشجوی دکتری مدیریت بازرگانی، گروه مدیریت، دانشکده علوم اجتماعی و اقتصاد، دانشگاه الزهراء، تهران، ایران. m.golestani@alzahra.ac.ir

چکیده

اطلاعات مقاله

موضوع: بررسی و تحلیل اثرات مثبت و منفی گردشگری ساحلی بر پایداری زیست‌محیطی در شهرهای بندری و نشان دادن راهکارهای مؤثر در تقویت اثرات مثبت و کاهش نتایج منفی آن.

نوع مقاله:

مقاله پژوهشی

هدف: علاقه بشر به دریاها و اقیانوس‌ها باعث ایجاد سودهای میلیون‌دلاری در صنعت گردشگری شده است؛ صنعتی به نام گردشگری دریایی و ساحلی. صنعت گردشگری به‌عنوان یک فعالیت بدون دود و الگوی توسعه پایدار شناخته می‌شود، اما در شهرهای ساحلی مانند بندرعباس، تمرکز بیشتر بر گردشگری انبوه و منافع اقتصادی آن است. این موضوع باعث می‌شود که اثرات منفی زیست‌محیطی کمتر مورد توجه قرار گیرد. پژوهش حاضر به بررسی تأثیرات گردشگری ساحلی بر محیط‌زیست به روش توصیفی-تحلیلی پرداخته است.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۶/۲۸

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۰۸/۱۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۹/۱۹

تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۱۰/۰۱

روش تحقیق: اطلاعات از طریق مطالعات کتابخانه‌ای، منابع اینترنتی معتبر نظیر WILEY, Taylor & Francis, Elsevier و بررسی‌های میدانی شامل پرسش‌نامه، مصاحبه و مشاهدات جمع‌آوری شد. پرسش‌نامه محقق ساخته با تأیید روایی توسط استادان دانشگاه تهران و پایایی بالای ۸۰ درصد مورد استفاده قرار گرفت و داده‌ها با نرم‌افزار SPSS تحلیل شدند.

کلیدواژه‌ها:

توسعه پایدار،

گردشگری ساحلی،

اثرات زیست‌محیطی،

شهر بندرعباس،

آلودگی.

یافته‌ها: نتایج نشان داد که تأثیر گردشگری ساحلی بر آلودگی هوا، صوت، شیوع بیماری‌ها و آلودگی آب‌های ساحلی کم است، اما آثار منفی زیادی بر تجمع زباله، تخریب پارک‌ها، افزایش ترافیک و آلودگی‌های بصری دارد. نتیجه‌گیری: درنهایت، راهکارهایی برای کاهش این اثرات منفی و هدایت گردشگری به‌سمت توسعه پایدار پیشنهاد شده که شامل مدیریت منابع، آموزش جامعه محلی و ایجاد زیرساخت‌های پایدار است.

استناد: حاجی‌نژاد، سمیه؛ عظیمی، آزاده؛ گلستانی، مریم. بررسی تأثیر گردشگری ساحلی بر پایداری زیست‌محیطی شهر بندرعباس. *اکوهیدرولوژی*، ۱۱(۴)، ۴۹۴-۴۷۷.

<https://doi.org/10.22059/ije.2024.383589.1843>

مقدمه

صنعت گردشگری یکی از مهم‌ترین فعالیت‌های پر بازده در سطح جهان است که رشد و آثار آن در اکثر کشورهای جهان، قابل مشاهده است و از آن در موارد متعددی به‌عنوان عامل رشد اقتصادی در بسیاری از کشورها یاد شده است (سیلوا و همکاران، ۲۰۱۸). گردشگری، صنعتی است که در کشورهای جهان بسیار مورد توجه قرار گرفته است؛ بسیاری از مناسبات سیاسی، اجتماعی و اقتصادی ملت‌ها از طریق این صنعت حفظ و تداوم می‌یابد (یوسفی و همکاران، ۲۰۲۰). این صنعت در عصر حاضر، به‌عنوان صنعت بدون دود، توانمندی‌ها و طرفداران بسیاری دارد. گردشگری همچون سایر فعالیت‌های انسانی با پیامدهای اجتماعی و زیست‌محیطی متعددی همراه است. اگر برای انجام چنین فعالیتی نواحی ساحلی و محیط دریایی منظور قرار گیرد، آن را گردشگری ساحلی می‌نامند (سازمان گردشگری جهانی، ۱۹۹۷). سواحل با دارا بودن ظرفیت‌های متعدد می‌توانند در توسعه اقتصادی-اجتماعی مناطق ساحلی نقش داشته باشند (هیقام و هیچ، ۲۰۱۸). رشد جمعیت و آسیب‌پذیری ناشی از انسان باعث شده است که جوامع ساحلی در سراسر جهان نرخ‌های درخور توجهی از تغییر را تجربه کنند (اکتری، کامفورت و دویتام، ۲۰۲۰؛ لوی و پاتز، ۲۰۱۵). پیامدهای گردشگری ساحلی، از عوامل مهم در توسعه نواحی ساحلی و جزایر به شمار می‌رود. درعین حال گردشگری ساحلی در صورتی که به‌طور صحیح و اصولی برنامه‌ریزی و مدیریت نشود، می‌تواند اثرات منفی زیست‌محیطی فراوانی را بر نواحی ساحلی بر جای گذارد (غفاری، ضرغامی و نوری، ۲۰۱۳). رشد چشمگیر گردشگری ساحلی از یک‌سو و سایر فعالیت‌های اقتصادی بهره‌مند از اراضی و منابع ساحلی ازسوی دیگر، ضرورت به‌کارگیری رویکردی همه‌جانبه در مدیریت گردشگری ساحلی را نشان می‌دهد (قدری و همکاران، ۲۰۱۷). شهرهای ساحلی، یکی از پر بازده‌ترین و بهترین منابع طبیعی در جهان به شمار می‌روند. حفاظت از محیط‌زیست، پیشران و عاملی مؤثر در توسعه اقتصادی است. در این راستا می‌بایست توسعه، اقتصاد و محیط‌زیست یک شهر به‌طور هماهنگ باهم توسعه پیدا کنند.

در این راستا محققان مختلف تحقیقات بسیاری انجام داده‌اند. یوسفی و همکارانش در مقاله پژوهشی با عنوان «تحلیل ادراک ذی‌نفعان از گردشگری شهرهای ساحلی به‌منظور توسعه پایدار شهری در شهر بابلسر» به این نتیجه دست پیدا کردند که توسعه پایدار سواحل در صورتی تحقق خواهد یافت که برنامه‌ریزان و مدیران در تمامی سطوح و اشکال گردشگری، توسعه تک‌بعدی را مد نظر قرار ندهد و به همه ذی‌نفعان توجه کنند؛ موضوعی که در اکثر برنامه‌های توسعه‌ای کمتر به آن توجه شده است. نتایج این تحقیق در مقاله‌ای با عنوان «تحلیلی بر توانمندی‌های گردشگری در نواحی ساحلی مرزی با رویکرد توسعه پایدار» نشان می‌دهد شهرهای ساحلی و مرزی به‌دلیل موقعیت استراتژیکی و جاذبه‌های طبیعی بی‌نظیری که دارند، از پتانسیل بالایی در زمینه گردشگری و اکوتوریسم برخوردارند که با سرمایه‌گذاری و برنامه‌ریزی مناسب می‌توان از این توانایی‌ها در راستای توسعه پایدار گردشگری استفاده کرد (یوسفی و همکاران، ۲۰۲۰). کاویانی‌فر و همکارانش در مقاله‌ای با عنوان «گردشگری ساحلی و اثرات زیست‌محیطی آن در شهر نور» به این نتیجه دست یافتند که توسعه گردشگری ساحلی، اثرات زیست‌محیطی فراوانی را بر جای گذاشته است که مهم‌ترین آن‌ها آلودگی آب‌های ساحلی، تخریب زیستگاه‌ها و افزایش حجم زباله در مناطق ساحلی و کاهش چشم‌انداز ساحلی است (کاویانی‌فر، توکلی و پنداشده، ۲۰۱۶). اشرف‌زاده و همکارانش در پژوهشی با عنوان «ارزیابی آثار محیط‌زیستی پروژه‌های گردشگری ساحلی در شهر جهانگردی بین‌المللی خلیج فارس» به ارزیابی آثار مثبت و منفی ناشی از اجرای پروژه شهر جهانگردی بین‌المللی خلیج فارس بر محیط‌زیست منطقه پرداخته‌اند. نتایج تحقیق گویای این نکته است که اگرچه پروژه مذکور دارای آثار مثبت چشمگیری از جمله توسعه فعالیت‌های گردشگری، تجاری، اشتغال‌زایی و درآمدزایی در منطقه است، آثار منفی ناشی از اجرای پروژه بسیار بیشتر از آثار مثبت هستند. مهم‌ترین آثار منفی پروژه شامل زدن تعادل بوم‌سازگان منطقه حفاظت‌شده و تالاب بین‌المللی رود شور، شیرین و میناب و سایر بوم‌سازگان‌های حساس ساحلی-دریایی در منطقه، تهدید گونه‌های حیات وحش مهم و برجسته و آلودگی سفره‌های آب زیرزمینی است (اشرف‌زاده و همکاران، ۲۰۰۹). اولنا استریواک^۱ و همکارانش در پژوهشی به مطالعه چشم‌انداز توسعه گردشگری ساحلی اوکراین پرداخته‌اند. پژوهش ایشان شناسایی مشکلات گردشگری دریایی و ساحلی در اوکراین و توسعه مسیرهای حل آن بوده است. در پژوهش این محققان، مشکلات اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، اکولوژیکی و نهادی توسعه گردشگری

دریایی و ساحلی تعریف شده است (استریزاک، اخمدوا و آلدوشینا، ۲۰۲۰). پاپاچئورجیو^۱ در پژوهشی، گردشگری ساحلی و دریایی را به‌عنوان عاملی چالش‌برانگیز در برنامه‌ریزی فضایی دریایی بررسی کرده است و نقش مهم MSP را در تضمین مواردی چون شرایط خوب محیطی، کیفیت مناظر، سازگاری با تغییرات آب‌وهوایی، تخصیص عاقلانه استفاده‌های انسانی در منطقه ساحلی را بسیار مهم و تعیین‌کننده می‌داند (پاپاچئورجیو، ۲۰۱۸).

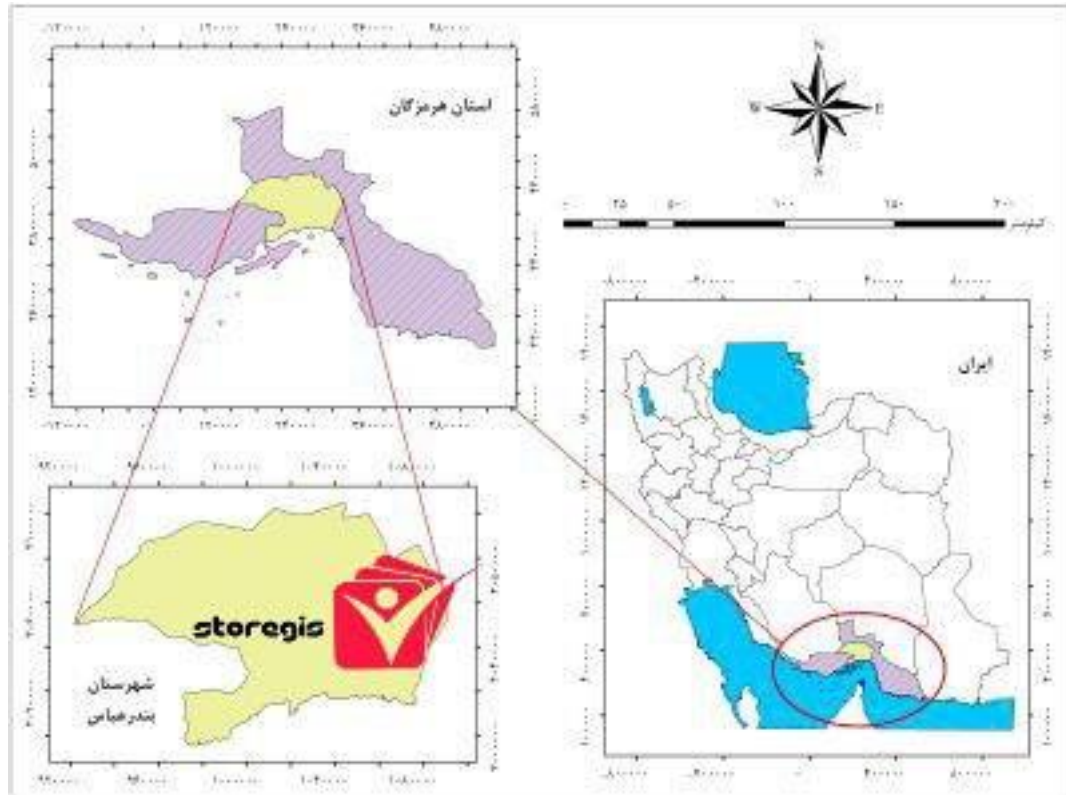
برایند بررسی‌های انجام‌شده حاکی از آن است که صنعت گردشگری به‌عنوان یکی از مهم‌ترین و پربازده‌ترین فعالیت‌ها در سطح جهانی، نقش مهمی در رشد اقتصادی و حفظ مناسبات اجتماعی و سیاسی ملت‌ها ایفا می‌کند. گردشگری ساحلی به‌دلیل ظرفیت‌های بالای سواحل می‌تواند به توسعه اقتصادی و اجتماعی مناطق ساحلی کمک کند؛ اما اگر به‌طور صحیح مدیریت نشود، می‌تواند اثرات منفی زیست‌محیطی زیادی به همراه داشته باشد. تحقیقات مختلف نشان می‌دهند که برای تحقق توسعه پایدار در سواحل، برنامه‌ریزی و توجه به همه ذی‌نفعان ضروری است. بررسی‌های انجام‌شده در شهرهای ساحلی نشان می‌دهد که این مناطق به‌دلیل جاذبه‌های طبیعی و موقعیت استراتژیک خود، پتانسیل بالایی برای گردشگری دارند؛ اما توسعه بی‌برنامه می‌تواند منجر به آلودگی، تخریب زیستگاه‌ها و کاهش کیفیت محیط‌زیست شود. درنهایت، پژوهش‌ها بر لزوم رویکردی جامع در مدیریت گردشگری ساحلی تأکید دارند تا از آثار منفی آن جلوگیری شود و از ظرفیت‌های موجود به‌طور مؤثر استفاده گردد.

در این راستا شهر بندرعباس به‌عنوان قطب صنعتی تعریف‌شده در جنوب ایران، جایگاه بسیار مناسبی را در عرصه کشور و منطقه به خود اختصاص داده است. علاوه بر موقعیت‌های فوق، وجود سواحل بکر و شنی طویل که در مالکیت خصوصی نبوده و امکان استفاده آزاد گردشگران را در هر منطقه‌ای از ساحل فراهم می‌آورد، و نیز وجود فضای اکوتوریسمی بسیار وسیع می‌تواند بستری بسیار مناسب را در جهت توسعه گردشگری و سودآوری اقتصادی و اجتماعی متأثر از آن برای شهر بندرعباس به وجود آورد. حال توجه به این بسترها و ایجاد فضایی مناسب برای گردشگری می‌تواند هم توسعه گردشگری را سبب شود و هم با وجود برنامه‌ریزی مستقیم، مناسب و هدفمند پایداری اکوسیستم و محیط را تثبیت کند.

اهداف اصلی این پژوهش عبارت است از: ۱. شناسایی منابع آلوده‌کننده هوا، آب‌های ساحلی و آلودگی‌های بصری شهر بندرعباس؛ ۲. بررسی تأثیر گردشگری ساحلی بر آلودگی پارک‌های شهر بندرعباس؛ ۳. بررسی تأثیر گردشگری ساحلی بر ایجاد ترافیک و آلودگی صوتی شهر بندرعباس؛ ۴. بررسی تأثیر گردشگری ساحلی بر تجمع زباله و شیوع بیماری‌های واگیردار. مطالعات صورت‌گرفته تاکنون اثرات زیست‌محیطی توسعه گردشگری ساحلی بر شهر بندرعباس از نظر مواردی نظیر آلودگی هوا، آلودگی صوتی، آلودگی‌های بصری، آلودگی پارک‌ها، شیوع بیماری‌های واگیردار، تجمع زباله را بررسی نکرده و این مشخصه، وجه تمایز این مقاله با سایر تحقیقات است.

محدوده مورد مطالعه

شهرستان بندرعباس به‌عنوان مرکز استان هرمزگان و بزرگ‌ترین و آبادترین بندر جنوب ایران در شمال تنگه هرمز قرار دارد و نام پیشین آن بندر گمبرون بوده است. وسعت آن ۲۷۳۱۱۶ کیلومتر مربع است. این شهرستان از سمت شمال به شهرستان حاجی‌آباد و از سمت شرق به شهرستان‌های میناب و رودان، از غرب به شهرستان‌های بندرخمیر و بندرلنگه، و از جنوب به خلیج فارس و جزیره قشم محدود می‌شود. شهر بندرعباس مرکز شهرستان بندرعباس است. ارتفاع این شهر از سطح دریا ۱۰ متر است. نزدیک‌ترین شهر به بندرعباس شهر قشم (مرکز جزیره قشم) با حدود ۲۸ کیلومتر است. فاصله بندرعباس تا تهران ۱۳۳۳ کیلومتر است (وب‌سایت بندرعباس، ۲۰۲۲).

شکل ۱. موقعیت بندرعباس

جاذبه‌های گردشگری ساحلی بندرعباس

۱) سواحل زیبا: سواحل بندرعباس با شن‌های نرم و آب‌های زلال، مکان مناسبی برای استراحت، شنا و ورزش‌های آبی هستند. سواحل مانند ساحل دریا، ساحل سیاه و ساحل شهید حقانی از جمله نقاط محبوب برای گردشگران به شمار می‌روند. ۲) جزایر خلیج فارس: نزدیک بودن بندرعباس به جزایر زیبای کیش، قشم و هرمز، امکان بازدید از این جزایر را برای گردشگران فراهم می‌کند. این جزایر دارای جاذبه‌های طبیعی و تاریخی زیادی هستند. ۳) بازارها و فرهنگ محلی: بازارهای محلی بندرعباس، همچون بازار سنتی بندرعباس، فرصتی مناسب برای خرید سوغات و محصولات محلی هستند. فرهنگ غنی مردم منطقه و آداب و رسوم محلی نیز جذابیت خاصی برای گردشگران دارد. ۴) غذاهای دریایی: بندرعباس به خاطر دسترسی به دریا، غذاهای دریایی لذیذ و متنوعی دارد که تجربه آن‌ها برای گردشگران بسیار جذاب است. ۵) جاذبه‌های تاریخی: علاوه بر جاذبه‌های طبیعی، بندرعباس دارای بناهای تاریخی نظیر قلعه فین، کلیسای نیکولاس و مساجد قدیمی است که می‌توانند مورد توجه گردشگران قرار گیرند.

چالش‌های گردشگری ساحلی بندرعباس

با وجود پتانسیل‌های بالقوه گردشگری در بندرعباس، این منطقه با چالش‌هایی نیز مواجه است. از جمله این چالش‌ها می‌توان به آلودگی محیط‌زیست، توسعه غیرمستمر و عدم مدیریت صحیح منابع طبیعی اشاره کرد. بنابراین، برنامه‌ریزی و مدیریت مناسب برای حفظ منابع طبیعی و توسعه پایدار گردشگری در این منطقه ضروری است.

پیشینه پژوهش

مطالعات مرتبط با بررسی اثرات گردشگری در حوزه‌های مختلفی صورت پذیرفته است که می‌توان به ابعاد اجتماعی-فرهنگی (دیری، جاگو و فردلین، ۲۰۱۹؛ کیم، اویسال و سرگی، ۲۰۱۲؛ استایلیدیس و همکاران، ۲۰۲۱)، ابعاد اقتصادی (ما و هونگ، ۲۰۱۵؛ کارلیسل، جوهانسن و کونس، ۲۰۱۶)، ابعاد سیاسی (نونکو، ۲۰۲۰) ابعاد زیست‌محیطی و بعد کالبدی اشاره کرد.

چاگ، وای.گی^۱ در کتاب خود، جهانگردی در چشم‌اندازی جامع، عنوان کرده که بزرگ‌ترین و آشکارترین اثر جهانگردی بر محیط خسارت‌هایی است که از نظر فیزیکی به محیط زده می‌شود. آلودگی یکی دیگر از اثرات منفی جهانگردی است. وسیله نقلیه یکی از این منابع آلوده‌کننده هوا و ایجادکننده سروصداست. همچنین جهانگردان به فعالیت‌های گوناگونی مانند قایق‌رانی، شنا، اسکی و قدم زدن می‌پردازند (چاگ و ادورادو، ۱۹۹۷). مارینز^۲ و همکارانش در مطالعه‌ای نیز به بررسی نگرش‌های ساکنان و کارمندان مستقیم بخش گردشگری، درباره اثرات اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، زیست‌محیطی و سیاسی گردشگری در ریودوژانیرو برزیل پرداخته‌اند (مارینز، مایر و فراچوسی، ۲۰۱۵).

صنعت گردشگری به‌طور مستقیم مربوط به محیط‌زیست است. تعامل گردشگری با محیط شامل بسیاری از فعالیت‌هایی است که می‌تواند اثرات نامطلوب زیست‌محیطی داشته باشد. اثرات منفی گردشگری زمانی رخ می‌دهد که سطح استفاده بازدیدکنندگان بیشتر از توانایی محیط‌زیست برای پذیرش این تعداد در محدوده تغییرات قابل قبول باشد. توسعه گردشگری پایدار نیازمند توجه به محیط‌زیست و اصول پذیرفته‌شده پایداری است (غلامرانی و همکاران، ۲۰۱۳).

یو یوهان^۳ در مقاله مفهومی خود با عنوان «افزودن پایداری محیط‌زیست به مدیریت رویدادهای گردشگری» با هدف به حداقل رساندن اثرات منفی گردشگری و سازگاری بیشتر فعالیت‌های گردشگری با محیط‌زیست، اصول مدیریت زیست‌محیطی گردشگری پایدار را بررسی نموده است. وی عنوان نموده که اثرات منفی گردشگری مانند ایجاد خطرات برای ساکنان محلی، افزایش آلودگی هوا و زباله، تخریب اکوسیستم و فرسایش زمین و سواحل و بسیاری از این مضرات نشانه غفلت از محیط‌زیستی است که فعالیت‌های گردشگری در آن صورت می‌گیرد (یوهان، هونگ و ژانگ، ۲۰۱۳). کارلسون^۴ و همکاران در مقاله خود، کشورهای منطقه کارائیب از جمله بلیز را که از نظر فرسایش ساحلی بسیار آسیب‌پذیرند، بررسی و عنوان کرده‌اند که فرسایش سواحل، بیشتر مربوط به عوامل طبیعی و انسانی است. سواحل، محیطی پویا هستند و به‌طور مستمر در معرض آسیب‌پذیری و تغییرند (کارلسون، ون‌اورت و رامستاد، ۲۰۱۵).

در کشور ما نیز پژوهش‌های زیادی درباره اثرات گردشگری به‌خصوص اثرات زیست‌محیطی گردشگری و گردشگری ساحلی انجام گرفته است. طاهره کریمی در مقاله‌ای با عنوان «اثرات جغرافیایی و زیست‌محیطی گردشگری ساحلی و توسعه پایدار آن»، این اثرات را مورد بحث و بررسی قرار داده است. مهناز پروازی در مقاله خود با عنوان راهکارهای بهینه زیست‌محیطی در گردشگری ساحلی خلیج فارس و توسعه پایدار آن، مسائل زیست‌محیطی گردشگری ساحلی سواحل جنوب را بررسی کرده است.

از جمله عواملی که موجب اهمیت بررسی آثار زیست‌محیطی گردشگری شده است، می‌توان به نقش محیط در توسعه این صنعت اشاره کرد (کاظمی، ۲۰۰۹). از جمله مهم‌ترین موضوعاتی که برنامه‌ریزان گردشگری به آن توجه دارند، مباحث توسعه پایدار و ظرفیت قابل تحمل است. ظرفیت قابل تحمل به بررسی این موضوع می‌پردازد که مقصد مورد نظر تا چه اندازه می‌تواند پذیرای گردشگران باشد. ارزیابی ظرفیت قابل تحمل برای نواحی ساحلی از اهمیت فوق‌العاده‌ای برخوردار است؛ زیرا این نواحی به‌شدت حساس و آسیب‌پذیرند. موضوع دیگری که در برنامه‌ریزی برای نواحی ساحلی بسیار اهمیت دارد، ارتقای کیفیت گردشگری در چهارچوب اهداف توسعه پایدار است (رنجبریان و زاهدی، ۲۰۰۸). توسعه پایدار گردشگری دارای سه جنبه حفاظت از محیط‌زیست، حفظ منابع و میراث فرهنگی و حرمت و احترام به جوامع است (پاپلی و سقایه، ۲۰۱۳).

نوحه‌گر و همکاران، اثرات مثبت و منفی زیست‌محیطی گردشگری را بررسی کرده و به مباحث توسعه گردشگری پایدار، به‌ویژه در استان هرمزگان پرداخته‌اند. غفاری و همکاران، پارامترهای اکولوژیک و نیز کالبدی متأثر از گردشگری در منطقه ساحلی شهر بندرعباس را بررسی کرده و میزان تأثیرگذاری این عوامل بر محیط را سنجیده‌اند و نتایج حاصل را براساس مدل استراتژیک SWOT تجزیه و تحلیل کرده و روش‌های استراتژیک در راستای توسعه پایدار منطقه ساحلی بندرعباس را ارائه داده‌اند (نوحه‌گر و همکاران، ۲۰۱۳). پیشینه مطالعات اثرات گردشگری، به سال‌های دهه ۱۹۶۰ برمی‌گردد؛ یعنی زمانی که رشد اقتصادی به‌عنوان

1. Chag Y.Gi

2. Marins

3. U. Yuhan

4. Karlsson

شکلی از توسعه ملی نگریده می‌شد. سپس در دهه ۱۹۷۰، شاهد ظهور اثرات فعالیت‌های گردشگری بر جنبه‌های اجتماعی- فرهنگی بودیم. در سال‌های دهه ۱۹۸۰، توجه مطالعات مرتبط با اثرات گردشگری، کاملاً به جنبه‌های زیست‌محیطی معطوف بود. گردشگری ساحلی ابعاد مثبت و منفی می‌تواند بر جوامع میزبان داشته باشد. از جمله اثرات زیست‌محیطی طبیعی مثبت شامل توسعه امکانات بروز و جدید، بهبود زیرساخت‌ها، حفاظت از تاریخ و میراث مناطق، تصمیمات مناسب در نحوه مدیریت گردشگران ساحلی، اثرات منفی نیز شامل صدمه و خسارت به محیط‌زیست سواحل، ایجاد تغییر در اکوسیستم سواحل، آلودگی‌های بصری، ازدحام گردشگران در مناطق ساحلی و... است (گدمی و غلامیان، ۲۰۱۳).

در این بخش، ابتدا مروری مختصر بر تعاریف مرتبط با موضوع شده و سپس در ادامه، مبانی نظری مقاله ارائه می‌گردد. مدل مفهومی پژوهش نیز در پایان این بخش آورده شده است.

توسعه پایدار: مفهوم توسعه پایدار در گزارش «آینده مشترک ما» تحت عنوان فرایندی که نیازهای نسل امروز را برآورده سازد بدون اینکه توانایی نسل آینده را در تأمین نیازهایش دچار مشکل کند، تعریف شده است.

توسعه پایدار گردشگری: با اتکا بر مفهوم توسعه پایدار، می‌خواهد صنعت گردشگری در عین سوددهی اقتصادی، کمترین تأثیر منفی را بر جوامع میزبان و محیط داشته باشد (اسمیت، مک‌لئود و رابرتسون، ۲۰۱۱). در تعریفی دیگر، سازمان جهانی جهانگردی، گردشگری پایدار را این‌گونه تعریف می‌کند: گردشگری‌ای پایدار است که هم‌زمان با حفظ و افزایش فرصت‌ها برای آینده، نیازهای مناطق میزبان و گردشگران حاضر را تأمین می‌کند (ضرغام بروجنی، ۲۰۱۲).

ساحل: سواحل نقش غیرقابل جانشینی در اقتصاد و توسعه ایفا می‌کنند. این مکان‌ها همچنین دارای قابلیت‌های متنوعی برای جذب گردشگران هستند (حسین‌نیا و آشوری، ۲۰۱۳). سواحل به‌عنوان یکی از ظرفیت‌های ارتقای شهر، نقش مهمی در جذب گردشگران ایفا می‌کنند (یوسفی و همکاران، ۲۰۲۱).

شهر ساحلی: شهر ساحلی، شهری است که در مجاورت و ارتباط مستقیم با آب (دریا، رودخانه و...)، به وجود می‌آید. در واقع دلیل وجودی شهر ساحلی، خطی سراسری است؛ خطی که محل تلاقی خشکی و آب بوده و شریان‌های اصلی آن، دارای یک ارتباط روشن با شریان‌های مرزی، در مفهوم جغرافیایی هستند. موجودیت و هویت شهر ساحلی با عناصر طبیعی و روابط بین آن‌ها تعریف می‌شود (حسین‌نیا و آشوری، ۲۰۱۳).

گردشگری ساحلی: گردشگری ساحلی مجموعه‌ای از گردشگری، فراغت و فعالیت‌های تفریحی را که در نواحی ساحلی و آب‌های نزدیک ساحل روی می‌دهد، در بر می‌گیرد. گردشگری ساحلی و دریایی یکی از زیرشاخه‌های مهم توسعه گردشگری است. با وجود قدمت طولانی استفاده از سواحل و دریا به‌عنوان منبعی برای تفریح و گذران اوقات فراغت در میان جوامع مختلف، حجم ادبیات نظری مرتبط با این شاخه از گردشگری نسبت به سایر شاخه‌ها اندک است (یوسفی و همکاران، ۲۰۲۱).

ارزیابی اثرات زیست‌محیطی: یک مطالعه رسمی است که بیشتر کشورهای توسعه‌یافته برای ارزیابی تأثیرات مثبت و منفی طرح‌های توسعه در مراحل برنامه‌ریزی و بعد از توسعه استفاده می‌کنند و برای تصمیم‌گیری در مورد مناسب بودن طرح‌های جدید توسعه نیز مفید است (اسمیت، مک‌لئود و رابرتسون، ۲۰۱۱).

با توجه به اینکه این مقاله درصدد بررسی ارزیابی اثرات زیست‌محیطی گردشگری در شهرهای ساحلی است، رویکرد پایداری به‌عنوان نظریه اصلی، هدایتگر مقاله است. در این راستا می‌توان گفت گردشگری پایدار براساس آنچه در تعریف ارائه شده، محصول تعامل و ارتباط بین عناصر گردشگری متناسب با ظرفیت‌های محیط طبیعی است. مشکلات بالقوه اثرات زیست‌محیطی گردشگری بدین دلیل است که اغلب در محیطی حساس و آسیب‌پذیر ایجاد می‌شوند. اهمیت بررسی اثرات زیست‌محیطی گردشگری با تلاش محققان زیادی روشن گردید (کریمی، ۲۰۱۲).

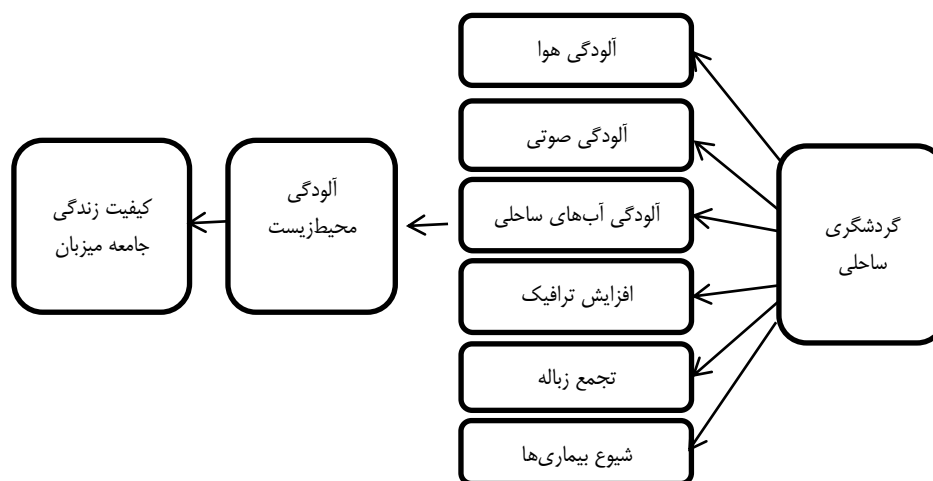
حال با این اوصاف، گردشگری ساحلی و یا امکانات مربوط به رویدادهای خاص، ممکن است تغییراتی را در خصوصیات و ویژگی‌های محیط شهری به وجود آورند. لذا می‌توان گفت گردشگری ساحلی هم می‌تواند اثرات مثبت بر محیط‌زیست بگذارد، هم اثرات منفی و یا اینکه اثر قابل توجهی نداشته باشد. البته این موضوع بستگی دارد به اینکه گردشگری چگونه توسعه یافته و چگونه برنامه‌ریزی و مدیریت شده است. همچون سایر گروه‌های گردشگری، گردشگری ساحلی نیز پیامدهای مثبت و منفی به همراه دارد.

پیامدهای مثبت در ایجاد و افزایش امکانات رفاهی، زمینه‌های اشتغال، شکستن سدهای فرهنگی، آشنایی با ناشناخته‌ها و بهبود پایه‌های اقتصادی تحقق می‌یابد و اثرات منفی شامل آلودگی آب، آلودگی هوا، آلودگی صوتی، آلودگی بصری (هتل‌هایی با ساختار ضعیف، علائم تبلیغاتی نامناسب، خطوط تلفن، برق و...)، مشکلات دفع مواد زائد، زیان‌های اکولوژیکی مانند از بین رفتن حیات دریایی، حوادث زیست‌محیطی، مشکلات کاربری اراضی، مشکلات بهداشتی، تغییرات خط ساحلی و فرسایش خاک و... است (حاجی، ۲۰۱۸).

اینسکیپ^۱ نیز ارتباط بین گردشگری و محیط‌زیست را بیان کرده و انواع اثرات مثبت و منفی زیست‌محیطی گردشگری را برشمرده و مدلی را برای ارزیابی اثرات زیست‌محیطی ارائه داده است که می‌تواند مفید باشد. وی عنوان کرده برای این منظور ابتدا باید فهرستی از اثرات زیست‌محیطی تهیه کرد و سپس هر عامل براساس نوع اثر احتمالی و میزان اهمیت اثر ارزیابی شود. یکی از فنون مفید، استفاده از ماتریس ارزیابی است که نوع اثر به ترتیب در جدولی نوشته شده و گزینه‌های بدون اثر، اثر اندک، اثر متوسط و اثر جدی برای سنجش آن در نظر گرفته می‌شود (اینسکیپ، ۲۰۱۲).

روش‌شناسی پژوهش

در این مقاله، محقق برای دستیابی به نتیجه مطلوب به روش‌های مختلف تحقیق پرداخت و درنهایت، تحقیق از نظر هدف توصیفی تحلیلی انتخاب شد و از نظر نوع نیز در زمره پژوهش‌های کاربردی به شمار می‌آید. همچنین در این تحقیق علاوه بر تشریح وضع موجود به بررسی رابطه بین گردشگری و آثار زیست‌محیطی در شهرهای ساحلی پرداخته شده است.

شکل ۲. فلوجارت پژوهش

یافته‌های پژوهش

شهر بندرعباس به‌عنوان قطب تجاری، اقتصادی و یکی از شاهراه‌های اصلی کشور، در جوار خلیج فارس و دریای عمان واقع شده و با صنایع سنگینی چون پالایشگاه نفت، صنایع کشتی‌سازی و آلومینیوم و نیز گمرکات و اسکله‌های بزرگ نقل‌وانتقال دریایی، جایگاه بسیار مناسبی را در عرصه کشور و منطقه به خود اختصاص داده است. علاوه بر موارد فوق، شهر بندرعباس به‌دلیل برخورداری از سواحل بکر و شنی، و همچنین بازارها و مراکز خرید، در زمینه گردشگری، به‌خصوص گردشگری ساحلی، از پتانسیل بالایی برخوردار است، که اگر توسعه گردشگری در چارچوب توسعه پایدار صورت گیرد، می‌تواند منافع اقتصادی و اجتماعی بسیاری به همراه داشته باشد.

اما این شهر در زمینه گردشگری ساحلی، با تهدیدهایی نیز روبه‌روست که مهم‌ترین آن‌ها ایجاد یا افزایش آلودگی‌های زیست‌محیطی و اثرات منفی آن بر کیفیت زندگی جامعه میزبان است. بخش اصلی یافته‌های پژوهش حاضر که از طریق

پرسش‌نامه‌ای که حاوی سؤالات ترکیبی به دو روش سؤالات بسته‌پاسخ براساس طیف لیکرت و سؤالات بازپاسخ بود، به دست آمده است، نظرات مردم بومی و مسئولان شهر بندرعباس را منعکس می‌کند. داده‌های حاصل با استفاده از نرم‌افزار SPSS و انجام آزمون آماری تی تک‌نمونه‌ای، مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته و میزان تأثیر گردشگری بر هریک از متغیرهای آلوده‌کننده محیط زیست نیز سنجیده شده است. داده‌های تحلیل شده از مصاحبه‌ها و سؤالات بازپاسخ نیز نتایج حاصل از آزمون را مورد تأیید قرار داده است. به منظور ارزیابی فرضیات پژوهش از آزمون تی تک‌نمونه‌ای استفاده شده است.

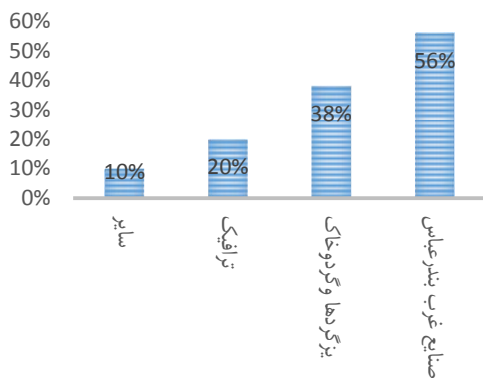
$$\left\{ \begin{array}{l} H_0: \mu \leq 3 \\ H_1: \mu > 3 \end{array} \right.$$

در طیف پنج‌گزینه‌ای لیکرت با توجه به نظر خبرگان آماری، عدد ۳ به عنوان میانگین مفروض در نظر گرفته شده است. در این پژوهش، چنانچه میانگین جامعه بالاتر از سه و همچنین معنادار بود، تأثیر گردشگری ساحلی بر هر کدام از متغیرهای آلوده‌کننده محیط زیست شهر بندرعباس قابل قبول است. از آنجاکه نتایج حاصل از SPSS به ارزیابی $H_0: \mu = 3$ و فرض مقابل آن می‌پردازد، ضمن توجه به مقادیر معناداری، به حدود بالا و پایین تخمین نیز توجه می‌کنیم. در سطح اطمینان ۹۵ درصد، نتیجه می‌گیریم تأثیر گردشگری ساحلی بر آلودگی هوا، آلودگی آب‌های ساحلی کم، بر آلودگی صوتی و بیماری‌های واگیردار بسیار کم، اما تأثیر آن بر ترافیک، تجمع زباله، آلودگی بصری، آلودگی پارک‌ها و مناطق تفریحی شهر بندرعباس زیاد است. اطلاعات حاصل از مصاحبه‌ها و پرسش‌های بازپاسخ نیز این نتایج را مورد تأیید قرار داده است؛ که به وسیله نمودار نشان داده‌ایم.

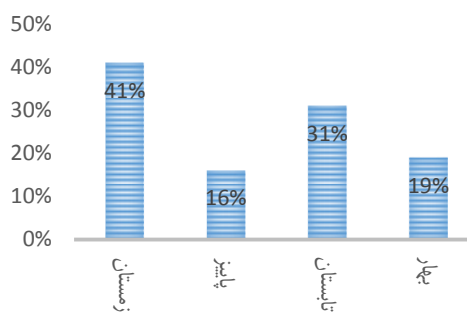
جدول ۱. آزمون تی تک‌نمونه‌ای، تأثیر گردشگری ساحلی بر متغیرهای فوق در شهر بندرعباس

نام متغیر	میانگین	انحراف معیار	سطح معناداری	حد پایین	حد بالا	مقدار t	پذیرش یا رد فرضیه	وضعیت متغیر
آلودگی هوا	۳/۱۵۸	۱/۱۳۷۸	۰/۱۶۵	-۰/۰۶۶	۰/۳۸۳	۱/۳۹۹	رد	تأثیرپذیری کم
آلودگی آب‌های ساحلی	۳/۰۹۳۰	۱/۹۷۵۵۹	۰/۳۴۰	-۰/۰۹۹۶	۱/۲۸۵۶	۱/۶۵۸	رد	تأثیرپذیری کم
آلودگی صوتی	۲/۹۸۶۷	۰/۶۷۳۱۷	۰/۸۴۳	-۰/۱۴۶۲	۱/۱۱۹۶	-۰/۱۹۹	رد	تأثیرپذیری بسیار کم
بیماری‌های واگیردار	۲/۸۲۰	۱/۱۶۰۹	۰/۱۲۲	-۰/۴۰۹	۱/۰۴۹	-۰/۵۵۸	رد	تأثیرپذیری بسیار کم
ترافیک	۴/۳۱۱۹	۰/۵۴۲۴۵	۰/۰۰۰	۱/۲۰۴۸	۱/۴۱۹۰	۲۴/۳۰۵	قبول	تأثیرپذیری زیاد
تجمع زباله	۳/۵۳۴۴	۰/۶۷۸۸۷	۰/۰۰۰	۱/۴۰۰۴	۱/۶۶۸۵	۷/۹۱۲	قبول	تأثیرپذیری زیاد
آلودگی بصری	۳/۵۹۶۵	۰/۶۳۸۳۳	۰/۰۰۰	۱/۴۷۰۵	۱/۷۲۲۵	۹/۳۹۲	قبول	تأثیرپذیری زیاد
آلودگی پارک‌ها	۴/۲۰۸	-۰/۷۵۲۶	۰/۰۰۰	۱/۰۵۹	۱/۳۵۶	۱۶/۱۳۱	قبول	تأثیرپذیری زیاد

نتایج حاصل از مصاحبه‌ها و پرسش‌های بازپاسخ، بیشترین میزان آلودگی را در فصل زمستان نشان می‌دهد، در حالی که فصل بهار فصل رونق گردشگری شهر بندرعباس است. همچنین بیشترین و مهم‌ترین منابع آلوده‌کننده هوای این شهر، صنایع واقع در غرب بندرعباس و ریزگردها و گردو خاک‌های فصلی عنوان شده است (شکل ۳ و ۴).

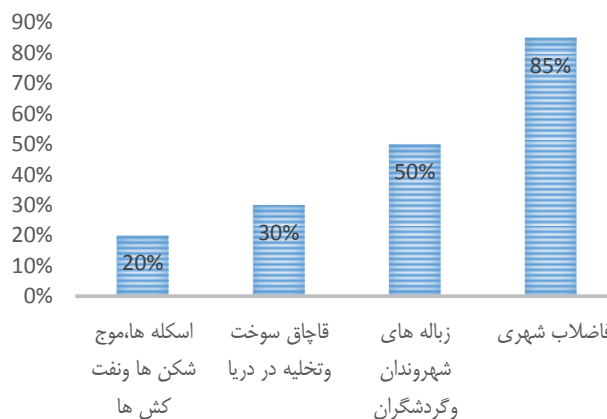

شکل ۴. منابع آلوده‌کننده هوا

شکل ۳. توزیع فصلی آلودگی هوا

۴۰ درصد مردم نیز ریختن زباله در دریا و آب‌های ساحلی توسط مردم بومی و گردشگران را که ناشی از فرهنگ نادرست عمومی است، عامل آلودگی آب‌های ساحلی دانسته‌اند. نکته جالب توجه اینکه در سال‌های اخیر، قاچاق سوخت و تخلیه گازوئیل در دریا، به‌ویژه هنگام فرار از مأموران، عامل آلودگی آب‌های ساحلی شده است. همچنین فعالیت‌های عمرانی مثل اسکله‌ها و موج‌شکن‌ها، شناورهای لنگرانداخته در کنار سواحل و وجود نفت‌کش‌ها را یکی دیگر از عوامل آلودگی آب‌های ساحلی برشمرده‌اند، که نشان می‌دهد گردشگری تأثیر کمی بر آلودگی آب‌های ساحلی دارد (شکل ۵).

شکل ۵. منابع آلوده‌کننده آب‌های ساحلی

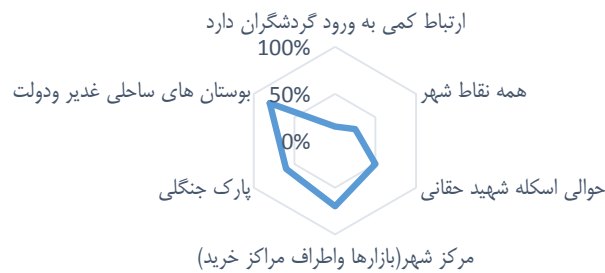
میزان آلودگی صوتی شهر بندرعباس چندان آزاردهنده نیست و بیشتر مردم و مسؤولان عنوان کرده‌اند که حتی اگر به‌میزان متوسطی آلودگی وجود دارد، ارتباط چندانی به فصول رونق گردشگری ندارد و تقریباً در تمام ماه‌های سال وجود دارد. براساس اطلاعات حاصل از بررسی‌های میدانی از مراکز بهداشتی و مراکز درمانی، شیوع بیماری‌های واگیردار در شهر بندرعباس، ارتباط کمی با حضور گردشگران دارد و با وجود اینکه از پایان اسفند تا اردیبهشت تعداد گردشگران ورودی به این شهر بیشتر است، میزان بیماری‌های واگیردار در فصل پاییز و زمستان بیشتر است. درصد کمی از مردم نیز به شیوع سرماخوردگی و آنفولانزا در فصول رونق گردشگری اشاره کرده‌اند.

گردشگری ساحلی بر افزایش ترافیک تأثیر زیادی دارد، به‌طوری‌که خیابان‌های اطراف و منتهی به سواحل، بیشترین میزان ترافیک را دارند. بلوار ساحلی، مرکز شهر، اطراف سیتی سنتر و ستاره شهر، فلکه شهربانی، میدان برق و چهارراه فاطمیه، حدفاصل هتل هرمز تا بازار ماهی‌فروشان و بلوار امام خمینی، پرتراфик‌ترین نقاط شهر عنوان شده‌اند (شکل ۶). همچنین اثرات منفی ترافیک بر جامعه میزبان در نمودار نشان داده شده است (شکل ۷).

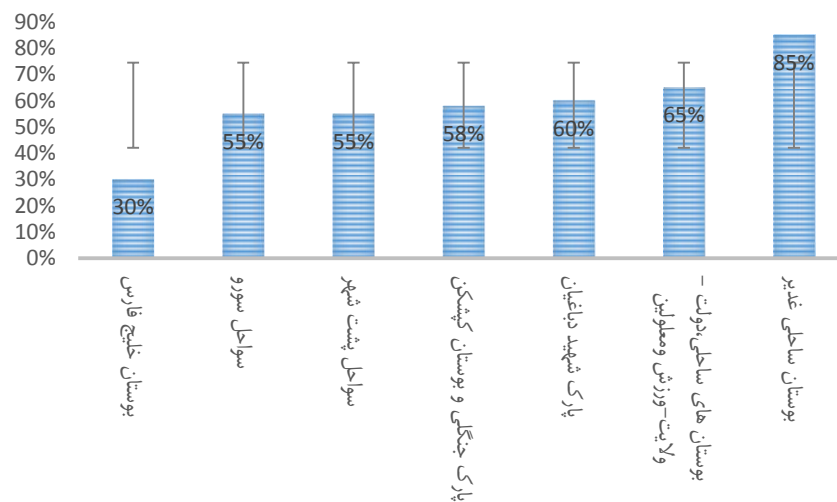

شکل ۷. اثرات منفی ترافیک

افزایش زباله‌ها نیز به میزان زیادی ناشی از حضور گردشگران است. سواحل و به خصوص بوستان‌های محل اسکان گردشگران شامل بوستان غدیر و دولت و پارک جنگلی و مراکز خرید - مرکز شهر - اطراف اسکله شهید حقانی، بیشترین تجمع زباله مشاهده می‌شود (شکل ۸).

شکل ۸. نقاط دارای بیشترین تجمع زباله

شکل ۹. درصد و انحراف استاندارد آلوده‌ترین پارک‌ها و نقاط تفریحی

بحث

نتایج به‌دست‌آمده از پرسش‌نامه‌ها و مصاحبه‌ها نشان می‌دهد که گردشگری ساحلی تأثیر چشمگیری بر ایجاد آلودگی بصری در بندرعباس دارد. این آلودگی عمدتاً ناشی از ترافیک، تخلیه زباله در پارک‌ها و سواحل، خیابان‌ها و بازارها، و استفاده از علائم تبلیغاتی نامناسب در فصول اوج گردشگری، به‌ویژه در ایام نوروز است. طبق داده‌ها ۷۵ درصد از ساکنان محلی، مناطقی همچون بلوارهای ساحلی، پارک‌های ساحلی، مرکز شهر، فلکه برق، خیابان امام خمینی، چهارراه نخل ناخدا و بازارها را به‌عنوان مناطق دارای آلودگی بصری در فصل رونق گردشگری شناسایی کرده‌اند. در مقابل، ۲۵ درصد از پاسخ‌دهندگان معتقدند که تأثیر گردشگری بر آلودگی بصری شهر چندان قابل توجه نیست. تحقیقات نشان می‌دهد که گردشگری ساحلی بیشترین تأثیر را بر آلودگی پارک‌ها و مناطق تفریحی دارد. ساکنان محلی آلوده‌ترین پارک‌ها و مناطق تفریحی را نیز شناسایی کرده‌اند. منابع اصلی آلودگی در این مناطق شامل تخلیه زباله و پسماندهای خوراکی، بطری‌های آب، نصب چادر و ایجاد آتش برای پخت کباب توسط گردشگران است. همچنین قرار دادن ظروف داغ بر روی چمن‌ها و ریختن چای و آب داغ در اطراف درختان، آسیب‌های جدی به فضای سبز وارد کرده است. بستن طناب برای آویزان کردن لباس‌های خیس نیز به آلودگی بصری پارک‌ها افزوده است. حضور دست‌فروشان و زباله‌هایی که در اطراف بساط‌های خود رها می‌کنند نیز به این آلودگی دامن می‌زند؛ به‌ویژه در فصول پرگردشگر. برخی از شهروندان به آلودگی ناشی از حضور معتادانی که در فصل سرما از مناطق سردسیر به بندرعباس پناه می‌آورند اشاره کرده‌اند. این شهر همچنین با چالش‌ها و تهدیدهای متعددی در زمینه گردشگری ساحلی مواجه است. چالش‌هایی مانند آلودگی آب ناشی از فاضلاب شهری، تخلیه زباله‌ها، بی‌توجهی به بهداشت و پاکیزگی سواحل توسط ساکنان محلی و گردشگران، کمبود سرویس‌های بهداشتی، نبود مسئولان مستقیم برای نگهداری از تسهیلات ساحلی، عدم دسترسی مناسب به آب آشامیدنی در سواحل، ضعف مدیریتی و فقدان ثبات در مدیریت، نبود خرده‌فروشی‌های مناسب در کنار ساحل، و وجود قلیان‌داران سیار به دلیل عدم نظارت. این یافته‌ها با نتایج دیگر پژوهشگران نیز هم‌خوانی دارد. آدامز^۱ و همکارانش نیز در پژوهش‌های خود به این نتیجه رسیدند که گردشگری می‌تواند منجر به افزایش آلودگی بصری و کاهش کیفیت محیط‌زیست شود (آدامز، هونگ و ژانگ، ۲۰۲۰). همچنین در تحقیقاتی که توسط پیتروکی^۲ و همکارانش بر روی سواحل مدیترانه‌ای انجام شده‌اند، مشاهده شده است جایی که تجمع زباله‌ها و عدم مدیریت صحیح منابع طبیعی مشکلات جدی برای جوامع محلی ایجاد کرده‌اند (پیتروکی و همکاران، ۲۰۱۹). علاوه بر این، آبهوای گرم و شرجی در اکثر ایام سال، هجوم جمعیت مهاجر جویای کار و برهم خوردن فرهنگ اصیل میزبان، و شدت فصلی بودن گردشگری در این شهر که تعداد گردشگران در ماه‌های خنک سال، به‌ویژه در ایام نوروز به اوج خود می‌رسد و حتی فراتر از ظرفیت تحمل این شهر می‌باشد، از دیگر چالش‌های موجود است. این موارد نیز با یافته‌های پژوهشگرانی نظیر کالینز^۳ و همکارانش مبنی بر فشارهای اجتماعی و اقتصادی ناشی از گردشگری هم‌خوانی دارد (کالینز، اویسال و سرگی، ۲۰۲۱). درنهایت، نیاز به مدیریت پایدار منابع طبیعی و مشارکت فعال جامعه محلی در تصمیم‌گیری‌های مرتبط با گردشگری به‌منظور کاهش آثار منفی آن بر محیط‌زیست و کیفیت زندگی ضروری به نظر می‌رسد.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

این پژوهش به بررسی تأثیر گردشگری ساحلی بر آلودگی‌های زیست‌محیطی در شهر بندرعباس پرداخته است. متغیرهای مورد بررسی شامل آلودگی هوا، آلودگی آب‌های ساحلی، آلودگی صوتی، شیوع بیماری‌های واگیردار، ترافیک، تجمع زباله، آلودگی بصری و آلودگی پارک‌ها و مناطق تفریحی بودند. هدف اصلی این تحقیق، تحلیل آثار منفی گردشگری ساحلی بر محیط‌زیست و کیفیت زندگی جامعه میزبان و دستیابی به توسعه پایدار در حوزه گردشگری بود. تحقیق با استفاده از مطالعات کتابخانه‌ای و پرسش‌نامه‌هایی انجام شد که به ساکنان بومی و مسئولان داده شده بود. نتایج نشان داد که گردشگری ساحلی تأثیر منفی کمی بر آلودگی هوا و آب‌های ساحلی دارد، اما بر ترافیک، تجمع زباله و آلودگی بصری تأثیر بسیاری دارد. همچنین پیشنهادهایی برای بهبود کیفیت

گردشگری و کاهش آثار منفی آن ارائه شده است؛ از جمله توسعه اقامتگاه‌های مناسب و برنامه‌ریزی اصولی برای زیرساخت‌های گردشگری. در نهایت، تأکید بر مشارکت مردم محلی در حفاظت از محیط‌زیست و ایجاد سیستم‌های مناسب برای مدیریت فضلاب و کنترل آلودگی‌ها مطرح شده است.

References

- Adams, P., Hong, T., & Zhangb, H. (2020). A Review on Interrelation between Tourism and Migration Phenomenologies. *Tourism Economics, Management and Policy Research*, 2(2), 79-94.
- Ashrafzadeh, M., Madadi, H., Khademi, N., & Fanadi, S. (2009). Evaluation of environmental effects of coastal tourism projects, case study: Persian Gulf International Tourism City. *Journal of Environmental Research*, 1(1), 92-83. (in Persian)
- Bandar Abbas governorate website*. (2022). (in Persian)
- Carlisle, Sh., Johansen, A., & Kunc, M. (2016). Strategic foresight for (coastal) urban tourism market complexity: The case of Bournemouth. *Tourism Management*, 54, 81-95.
- Chag Y.Gi collaboration with Edoardo Fayó-Sola. (1997), Translated by Parsaian, A. & M. Arabi, *Tourism in a comprehensive perspective*, 8th edition. Tehran: Cultural Research Office.
- Deery, M., Jago, L., & Fredline, L.(2019). Rethinking social impacts of tourism research: A new research agenda. *Tourism Management* 33, 64e73, Journal homepage.
- Gadami, M. & Gholamian Bayi, M. (2013). Effects of Tourism: Consequences. *Frameworks and Policies*. First Edition. Tehran: Mahkameh. (in Persian)
- Ghafari, B., Zarghami, E. & Nouri, S. (2013). The role of coastal tourism in the sustainable development of coastal areas, case study: Bandar Abbas city. *Iranian National Electronic Conference on Environment and Energy*, Safashehr, Khorazmi International Educational and Research Institute. (in Persian)
- Ghulam Rabbany, Md., Afrin, Sh., Rahman, A., Islam, F., & Hoque, F. (2013). Environmental effects of tourism. *American Journal of Environment, Energy and Power Research*, 1(7), 117-130. ISSN: 2329-860X. (in Persian)
- Halaji Thani, M. (2018). Investigating coastal tourism infrastructure in Iran with a focus on the role of Northern provinces: a case study of Mazandaran province, Ramsar city. *Tourism Management and Development Conference*. Tehran:Challenges and solutions. (in Persian)
- Higham, J. & Hinch, T. (2018). Sport tourism development, Channel view publications. UK: University of Central Lancashire,
- Hossein Nia, N. & Ashuri Chahardeh, M. (2013). Evaluation of Sustainability Indicators in the Coastal City Economy with Emphasis on the Balance Model of Marine Economy and Environment. *First Conference on Urban Economics of Iran*. Mashhad: Ferdowsi University of Mashhad. (in Persian)
- Inskip, E. (2012). *Tourism planning, an integrated and sustainable approach to tourism planning and development*. translated by: Mahmoud Hasanpour, Saeed Daghestani. First edition. Tehran: Mahkameh.
- Kalinz, J., Uysal, M., & Sirgy, J. (2021). Turism Economy and Governance. The Case of the Municipality of San Rafael in Colombia. *JEMT* Volume XI Issue 8(48).
- Karimi, T. (2012). Geographical and environmental effects of coastal tourism and its sustainable development. *The first national conference on the development of Makran coasts and maritime authority of the Islamic Republic of Iran*. (in Persian)
- Karlsson, M., Van Oort, B., & Romstad, B. (2015). What we have lost and cannot become: societal outcomes of coastal erosion in southern Belize. *Ecology and Society* 20(1): 4.
- Kavianifar, B., Tavakoli, B., & Pandeshdeh, A. (2016). Coastal tourism and its environmental effects in Shahr Noor. *International Conference on Natural Resources Management in Developing Countries*. Karaj. (in Persian)
- Kazemi, M. (2009). Customer Satisfaction and Retention and its impact on Turism in Hotel Industry. *Tourism Management*. 4th edition. Tehran: Humanities Research and Development Center. (in Persian)

- Kim, K.R., Uysal, M. & Sirgy, J. (2012). How does tourism in a community impact the quality of life of community residents. *Tourism Management*, 36: 527e540, journal homepage: www.elsevier.com/locate/tourman.
- Levy, B. S. & Patz, J. A. (2015). Climate change, human rights, and social justice. *Annals of global health*, 81(3), 310-322.
- Ma, T., Hong, T., Zhang, H. (2015). Tourism spatial spillover effects and urban economic growth. *Journal of Business Research*, 68(1): 74-80.
- Marins, S. R., Mayer, V. F., Fratucci, A. C. (2015). Perceived impacts of tourism: a comparative study between residents and direct workers of the industry in Rio de Janeiro, Brazil, *Estudios. Perspectivas en Turismo*, 24(1): 115-134.
- Nohagar, A., Kamangar, M., Amiri, H., & Mashari, H. (2013). Survey of tourism attractions and environmental effects of its development in Hormozgan coastal strip. *The first national conference on tourism and nature tourism in Iran*. (in Persian)
- Nunkoo, R. (2020). Tourism development and trust in local government. *Tourism Management* 46 (2015) 623e634, journal homepage: www.elsevier.com/locate/tourman.
- Oktari, R. S., Comfort, L. K., & Dwitama, P. (2020). Measuring coastal cities' resilience toward coastal hazards: instrument development and validation. *Progress in Disaster Science*, 5, 100057.
- Papageorgiou, M. (2018). Coastal & marine tourism: A challenging factor in Marine Spatial Planning. *Ocean & Coastal Management*, 129: 44-48.
- Papli Yazdi, M. & Saqaei, M. (2013). Tourism (Nature and Concepts), Publications of Organization for the Study and Compilation of University *Humanities Books*, Position.
- Pitroki, S., Karlsson, M., Van Oort B., & Romstad, B. (2019). Legal aspects of ecotourism: towards creating an international legislative framework. *Tourism Review*, 77(2), 503-514.
- Qadri, I., Bagheri, F., Farzin, M., & Kazemian, Gh. (2017). Coastal tourism management; An integrated approach analysis. *Journal of Tourism and Development*, 7(4), 175-207. (in Persian)
- Ranjbarian, B. & Zahedi, M. (2008). *Understanding Tourism*. Tehran: Payam Publications. (in Persian)
- Silva, F. B., Herrera, M. A. M., Rosina, K., Barranco, R.R., Freire, S., & Schiavina, M. (2018). Analyzing spatiotemporal patterns of tourism in Europe at high resolution with conventional & big data sources. *Tourism Management*, 68, 101-115.
- Smith, M., McLeod, N., Robertson, M. (2011). *Key Concepts in Tourism Studies*. translated by: Jafar Bapizi, (1391). First edition. Tehran: Mahkameh.
- Stryzhak, O., Akhmedova, O., & Aldoshyna, M. (2020). The Prospects of the marine & coastal tourism development in Ukraine. *International Conference on Sustainability Science & Management*, CORECT-IJSS: Advanced Technology in Environmental Research.
- Stylidis, D., Biran, A., Sit, J., & Szivas, E. M. (2021). Residents' support for tourism development: The role of residents' place image and perceived tourism impacts. *Tourism Management*, 45(0), 260-274. doi: <http://dx.doi.org/10.1016/j.tourman.2014.05.006>.
- World Tourism Organization. (1997).
- Youssefi, J., Metoli, S., Melkshahi, S., & Rajabi, GH. (2021). Analysis of stakeholders' perceptions of tourism in coastal cities for the purpose of sustainable urban development, a case study of Babolsar city. *Urban Tourism Quarterly*, 9(2), 74-86 (in Persian)
- Yuhan, U., Hong, T., & Zhang, H. (2013). Tourism spatial spillover effects and urban economic growth. *Journal of Business Research* 68 (2015) 74-80
- Youssefi J., Metoli, S., Melkshahi, S., Rajabi, Gh (2020), an analysis of the role of coastal tourism in sustainable urban development, case study: coastal cities of Babolsar, Noor and Royan. *spatial planning and development, period*, 25(4), 46-70 (in Persian)

Zargham Borojni, H. (2012). *Tourism development planning, an integrated and sustainable approach*. Second edition. Tehran: Mahkameh.